

Şantierul arheologic Malnaş Băi

Jud. Covasna

Aşezarea neolitică de tip Ariuşd de la Malnaş Băi este cunoscută încă de la începutul secolului nostru, primele cercetări (recunoaşteri arheologice şi un mic sondaj) fiind efectuate de Francisc László, custodele muzeului din Sf. Gheorghe. Pe lângă descoperirile de tip Ariuşd el a identificat aici şi urmele unei alte culturi, datată — în mod just — în perioada de tranziţie de la neolitic la epoca bronzului. Pe baza configuraţiei terenului el a considerat, totodată, că aşezarea a fost apărată de două şanţuri, stratul de cultură continuându-se şi în porţiunea aflată între ele¹.

În deceniile următoare, aşezarea de la Malnaş Băi, respectiv unele descoperiri provenite de aici, au fost discutate de H. Schroll², M. Roska³ şi Vl. Dumitrescu⁴, iar mai recent P. I. Roman menţionează această staţiune în rîndul aşezărilor culturii Coţofeni⁵.

Săpăturile noastre au fost începute în anul 1976, în colaborare cu Muzeul Judeţean din Sf. Gheorghe⁶, la lucrările şantierului participînd, în fiecare an, şi cîte un grup de studenţi practicanţi de la secţia de istorie a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi.

Aşezarea de la Malnaş Băi este situată pe un bot de deal, aflat la confluenţa pîrîului Şomoş cu Oltul, numit de localnici „Culme nisipoasă”. Înconjurat din trei părţi de pante abrupte, greu accesibile, singura cale de acces este dinspre NNV, unde botul de deal se leagă de un platou larg — terasa inferioară a Oltului — printr-o „gîtuire” îngustă. Înălţimea acestui bot de deal faţă de nivelul Oltului este de circa 20—25 m. Lăţimea botului de deal este de 35—40 m, iar lungimea lui, pînă la gîtuirea menţionată, de 80—100 m, incinta aşezării ocupînd o suprafaţă relativ restrînsă, ce nu depăşeşte o jumătate de hectar.

Cultura de tip Ariuşd se manifestă printr-un strat de cultură gros de pînă la 1,50 m, prezentînd trei niveluri principale de locuire, numerotate, de jos în sus, cu cifre romane (I, II, III). În cursul campaniei din 1978, în cadrul nivelului superior au fost distinse două „subniveluri”, notate, de asemenea de jos în sus, IIIa şi IIIb. Nivelul inferior (I), ca şi la Ariuşd⁷, este marcat de o depunere groasă de pămînt cenuşos în care, cu toate că se întîlnesc şi resturi de chirpic, nu au putut fi identificate încă locuinţe propriu-zise, cu platformă. Este posibil ca în această primă perioadă a aşezării locuinţelor să fi avut forma unor „colibe uşoare cu lipitură de chirpic din care au rămas numai bucăţi rulate în depunere, dar nu dărîmături masate” — aşa cum se presupune şi pentru aşezarea de la Ariuşd⁸. În nivelul mijlociu apar locuinţele cu platformă, care caracterizează, de asemenea, şi nivelul superior. În legătură cu tehnica de construcţie a locuinţelor trebuie remarcat şi faptul că membrii comunităţii neolitice de la Malnaş au folosit lemnne fasonate (grinzi, scînduri ?) — şi nu buşteni despicăţi — la realizarea structurii lemnoase a platformelor.

Dintre cele două şanţuri de apărare, presupuse încă la începutul secolului, a fost secţionat, deocamdată, numai cel interior. Acest şanţ a fost săpat la 10—15 m NE de marginea aşezării, într-o porţiune în formă de şa, acolo unde panta începe să devină mai pronunţată. Deschiderea actuală a şanţului este de circa 7 m, iar adîncimea sa maximă de 1,60 m.

În ce priveşte încadrarea culturală şi cronologică a aşezării, trebuie menţionat faptul că — pe lângă alte categorii ceramice — încă din primul nivel este prezentă şi ceramica tricromă, de obicei pe fond roşu, neîmplicînd însă nici specia pe fond alb. Aşezarea poate fi încadrată astfel — ca şi toate celelalte staţiuni de tip Ariuşd din sud-estul Transilvaniei — în faza Cucuteni A2 după

periodizarea lui VI. Dumitrescu⁹, sau A2 și A3a, potrivit recentei clasificări a lui A. Nițu, prilejuită de reluarea întregii probleme a periodizării fazei A a culturii Cucuteni¹⁰. Valoarea *cronologică* — mai ales pentru sud-estul Transilvaniei — a acestor faze și etape stilistice constituie, desigur, o altă problemă, asupra căreia nu putem insista aici.

În încheierea acestor date generale despre așezarea de la Malnaș Băi menționăm faptul că pe locul stațiunii neolitice au mai fost identificate și urme ale culturilor Coțofeni și Wietenberg, fără ca acestea să constituie straturi de cultură distincte.

*
*
*

Săpăturile din anul 1979 au fost concentrate în caseta 1 în care, în cursul campaniilor anterioare, a fost identificată și dezvelită o locuință (L 1), aparținând nivelului IIIb. Sub podeaua acestei locuințe urmează depunerea corespunzătoare nivelului IIIa, care suprapune, la rîndul său, platforma unei alte locuințe, din nivelul II. Înainte însă de a prezenta *descoperirile*, trebuie amintite câteva observații, făcute cu ocazia dezvelirii lor, referitoare la structura locuinței 1. Astfel, este foarte important faptul că au putut fi identificate gropile de stîlp ale L 1 din nivelul IIIb, care străpung, în mai multe locuri, platforma mai sus amintită, aparținînd nivelului II. Se conturează foarte clar șirul gropilor de stîlpi de la marginile de nord și de sud ale locuinței, precum și șirul central, dispus pe axul ei de nord-sud. Va trebui să se urmărească încă șirurile de gropi marcînd marginea estică și vestică a locuinței, mai puțin clare. Oricum, se poate considera că L 1 avea inițial o formă aproximativ pătrată, de 6,20×6,20 m, fiind compusă din două încăperi, una exterioară, mai mare (circa 6,20×3,40 m) și alta, interioară, mai mică (circa 6,20×2,80 m). După cît se pare, latura vestică a casei a fost extinsă ulterior cu circa 1 m, obținîndu-se o locuință de formă rectangulară cu două încăperi aproape egale.

Tot în legătură cu L 1 trebuie puse și numeroasele pietre, în general de dimensiuni mai mari, situate la limita *nivelurilor IIIa și IIIb*, și care urmăresc, în general, marginile de nord, vest și sud ale acestei locuințe, unele pătrunzînd însă și sub platforma ei.

În cuprinsul casetei 1 nu au fost descoperite resturi de construcții, provenite de la o locuință cu platformă, aparținînd nivelului IIIa. Acest nivel este marcat, totuși, clar, prin trei vetre, fiecare prezentînd urme de refaceri. Alături de una dintre aceste vetre

s-a descoperit și o construcție din lut, a cărei destinație va putea fi stabilită cu mai multă exactitate abia după secționarea și demontarea ei. Același nivel mai este indicat și prin aglomerări de fragmente ceramice aparținînd unor vase sparte pe loc, precum și prin fragmente de chirpic, masate pe porțiuni mici.

Sub depunerea corespunzătoare *nivelului IIIa* au fost depistate, după cum s-a menționat mai sus, resturile unei locuințe din nivelul II. Este vorba de o platformă-podea surprinzător de „curată”, care în momentul descoperirii nu a fost suprapusă de obișnuitele dărîmături ale peretilor și acoperișului. Evident, aceste resturi au fost îndepărtate încă în perioada de funcționare a așezării, de către locuitorii nivelului imediat următor, în vederea reamenajării spațiului respectiv. Mai mult, platforma este acoperită cu o depunere galbenă, de pămînt argilos, aproape steril, groasă de pînă la 10 cm, constituind un strat de izolare-nivelare. Resturile *in situ* de la baza *nivelului IIIa* stau peste această depunere.

Platforma locuinței menționate din nivelul II depășește spre sud și vest marginile casetei 1. Delimitarea ei exactă, ca și dezvelirea depunerii arheologice corespunzătoare nivelului I de locuire, constituie o sarcină a campaniei viitoare.

NOTE

¹ Principalele rezultate ale cercetărilor efectuate de F. László la Malnaș au fost consemnate în rapoartele anuale ale Muzeului Național Secuiesc: 1908—1909, p. 18, 44—45; 1910—1911, p. 62, 79, 81; 1913, p. 14. A se vedea și F. László, *Dolg-Cluj*, 1911, p. 177.

² H. Schroller, *Die bemalte Keramik im Kom. Háromszék*, în *Emlékkönyv a Székely Nemzet 50 éves jubileumára*, Sf. Gheorghe, 1929, p. 333—336, fig. 3/a, c; idem, *Vorgeschichtliche Forschungen*, 8, 1933, nr. 131, p. 77, pl. 38/8.

³ M. Roska, *PZ*, 16, 1925, p. 85—86; idem, *Közlemények Debrecen*, 1939, p. 6; idem, *Repertorium*, 1, 1942, p. 170, nr. 137.

⁴ VI. Dumitrescu și colab., *Hăbășești. Monografie arheologică*, București, 1954, p. 453.

⁵ P. I. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976, p. 79 și pl. 1, nr. 133.

⁶ Alături de semnatarul acestor rînduri, la săpăturile de la Malnaș Băi au mai participat Z. Székely (1976) și B. Baftók (1977—1978), din partea Muzeului județean din Sf. Gheorghe. La fondurile de săpături puse la dispoziție de Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, a mai contribuit, în anii 1976—1977 și Muzeul Județean din Sf. Gheorghe.

⁷ F. László, *Dolg-Cluj*, 1914, p. 295, 378—381, 391—393, 414—415.

⁸ Eugenia Zaharia, *StComSf. Gheorghe*, 1973, p. 28.

⁹ VI. Dumitrescu, *SCIV*, 14, 1963, 1, p. 69—74.

¹⁰ A. Nițu, *StComSf. Gheorghe*, 1973, p. 57—124. În special p. 95—96.

LE CHANTIER ARCHÉOLOGIQUE DE MALNAȘ BĂI, DÉP. DE COVASNA

RÉSUMÉ

Le site préhistorique de Malnaș Băi est situé sur un éperon de colline entouré de pentes abruptes à la confluence du ruisseau Somoș avec l'Olt. La seule voie d'accès vers le site se trouve à NNV, ou l'éperon se retrecit, faisant la liaison avec un grand plateau — la terrasse inférieure de l'Olt.

À la suite des fouilles, commencées en 1976, ont été précisées des traces d'habitation appartenant aux cultures d'Ariuşd-Cucuteni, Coțofeni et Wietenberg. Les deux dernières ont été mises en évidence par des traces sporadiques, qui ne forment pas des couches bien distinctes.

La culture de type Ariuşd est mise en évidence par une couche de culture de tout au plus 1,50 m d'épaisseur, avec trois niveaux principaux d'habitation (I—II—III). Dans le niveau supérieur ont

été observés en 1978 deux „sous-niveaux“ (IIa et IIb). Au bord de NE, le site a été fortifié à l'aide d'un fossé de défense qui délimite l'enceinte du site à environ 0,5 ha. L'ouverture actuelle du fossé est d'environ 7 m, et sa profondeur maximale de 1,60 m. Les trois niveaux d'habitation de ce site peuvent être considérées comme appartenant à la phase Cucuteni A2, selon la périodisation de Vl. Dumitrescu, ou bien A2 et A3a, conformément à la récente classification de A. Nițu.

Les habitations à plateforme apparaissent dans le niveau moyen et supérieur (II—III), pour la structure ligneuse des planchers d'argile étant utilisés des bois façonnés (poutres, planches). Quant à l'habitation no. 1 du niveau IIb, il faut observer que pendant la campagne des fouilles de 1979 ont également été identifiés les trous des piliers qui soutenaient les murs et le toit. De cette manière, on a pu préciser le plan d'une maison rectangulaire d'environ 7,20×6,20 m, avec deux chambres de dimension à peu près égale.